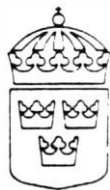

Motion till riksdagen

1989/90:Ub318

av Ylva Johansson m.fl. (vpk)

Lärarna i grundskolan och gymnasieskolan

Mot.
1989/90
Ub318-322

Inledning

Lärarna är den viktigaste resursen i skolan. I elevernas kunskapssökande är det lärarna som är den viktigaste kunskaps- och inspirationskällan. I en fungerande skola måste det finnas väl utbildade lärare som fungerar väl tillsammans, trivs med sitt arbete och kontinuerligt utvecklas och fortbildas.

Fortbildning

I budgetpropositionen konstateras att lärarnas möjligheter att fortbilda sig väsentligt måste förbättras jämfört med idag. Detta är även vpks uppfattning. Men regeringen föreslår ingen väsentlig förbättring av dessa möjligheter.

Vpk menar att en utökad fortbildning är ett sätt för staten att visa att man satsar på skolan och värderar lärarna som den viktigaste resursen i skolan. Det skulle underlätta rekryteringen av lärare och stimulera äldre lärare att stanna i yrket. Det är mycket viktigt att lärare ges möjlighet att t.ex. fördjupa sig samt tillgodogöra sig nya och aktuella kunskaper inom sina ämnesområden.

Behovet av kompletterande fortbildning för de lärare som har en utbildning som inte är avpassad för de nya grundskollärartjänsterna är stort. Det är, enligt vpks mening, viktigt att lärare ges möjlighet att komplettera sin utbildning för undervisning inom fler ämnen och i andra årskurser än läraren en gång utbildade sig för. Vpk föreslår därför att 30 miljoner kr utöver regeringens förslag anslås för budgetåret 1990/91 för kompletteringsfortbildning.

Vpk har i en annan motion till årets riksmöte redovisat de stora brister som idag finns när det gäller undervisningen i datakunskap. Enligt en undersökning i Stockholms skolor fick endast hälften av eleverna i högstadiet och gymnasiet någon som helst undervisning under vårterminen 1989. En av de främsta orsakerna är bristande fortbildning av lärarna. Vpk föreslår i den motionen att 5 miljoner kr anslås för fortbildning av lärare i datakunskap.

Allt fler människor blir medvetna om det stora behovet av en bra miljöundervisning i skolan. Undersökningar visar att lärare gärna vill undervisa om miljöfrågor. För att detta skall kunna genomföras krävs att lärarna erbjuds fortbildning i miljökunskap. Vpk föreslår i en annan motion till årets riksmöte att 10 miljoner kr anslås för detta ändamål.

Sedan försöksverksamheten med förändrad yrkesutbildning påbörjades förra läsåret har medel avsatts för fortbildning för lärarna. Medlen har i huvudsak använts för introduktion av de nya kursplanerna för respektive yrkesutbildning. Under introduktionskurserna har analyser av lärarnas behov av fortbildning gjorts.

De gjorda analyserna visar på ett mycket stort behov av fortbildning i karaktärsämnet. Enligt SÖs bedömning bör det omfatta två veckor per läsår och utbildningslinje. Detta stämmer väl överrens med att hälften av den tid eleverna är på företagsförlagd utbildning avses användas för lärarnas fortbildning.

För att påskynda övergången till en större samverkan mellan dels lärarna i karaktärsämnet och dels lärarna i de allmänteoretiska ämnena, bör enligt vpk:s mening pengar anslås för att även lärare i de allmänteoretiska ämnena skall få fortbildning. Denna fortbildning bör inriktas mot arbetssätt och metodik och organiseras, så att olika lärargrupper kan delta samtidigt samt så långt möjligt kopplas till det lokala utvecklingsarbetet.

Det största fortbildningsbehovet inom de yrkesinriktade studievägarna gäller emellertid främst yrkesämnena, där den snabba utvecklingen inom t.ex. teknik under en följd av år i otillräcklig omfattning följts upp genom fortbildning. Detta gäller även stora lärargrupper som inte deltar i försöksverksamheten. Det är enligt vpk:s mening angeläget att lärare i yrkesämnena kan erbjudas en ämnesfortbildning som till sin inriktning förenar ett yrkestekniskt innehåll med frågor om gymnasieskolans övergripande mål. Lärarna bör ges fortbildning som ger en ökad kompetens att arbeta i en gymnasieskola för alla.

Fortbildningen av yrkeslärare är generellt sett mycket angelägen med hänsyn både till den tekniska utvecklingen och till de krav som i övrigt ställs på denna lärargrupp. Det är därför angeläget att även lärare från skolor som inte omfattas av försöksverksamheten ges möjlighet att delta i fortbildningen.

Vpk föreslår, i överensstämmelse med SÖs anslagsframställan, att 12,1 miljoner kr anslås för fortbildning i anslutning till försöksverksamheten med treårig yrkesutbildning i gymnasieskolan.

För att finansiera de ökade reskostnader som den utökade fortbildningen innebär föreslår vpk att 3 miljoner kr utöver regeringens förslag för budgetåret 1990/91 anslås till anslaget B3. Stöd till utvecklingen av skola och vuxenutbildning för detta ändamål.

Arbetsmiljön

Skolornas arbetsmiljö är många gånger mycket dålig. I vissa kommuner, t ex Stockholm, menar yrkesinspektionen att ingen arbetsmiljö är så usel som skolans. Den dåliga arbetsmiljön är ett problem för både elever och lärare. Det kanske allvarligaste problemet är dålig ventilation. Men även dålig städning, fukt och mögel är vanliga problem i skolan. En annan allvarlig brist är avsaknaden av ordentliga personalutrymmen och vettiga uppehållsrum för eleverna, buller, urusel belysning, farliga kemiinstitutioner, maskiner utan lagstadgade skydd etc.

Vpk kan inte se att det skulle finnas någon som helst anledning att ställa lägre krav på elevernas och skolpersonalens arbetsmiljö än på andra arbetstagares. De problem som finns måste lösas.

Riksdagen uttalade i december 1989 att ett stimulansbidrag om 300 miljoner kr per år i tio år skall ställas till kommunernas förfogande för förbättringar av skolornas fysiska arbetsmiljö. Riksdagens beslut var en direkt följd av de villkor vpk ställde i samband med behandlingen av den s. k. kommunaliseringspropositionen. I årets budgetproposition aviserar regeringen ett förslag om ett sådant stimulansbidrag under nästa år. Med anledning av det aviserade förslaget avstår vpk från att nu föreslå några ytterligare statliga satsningar på skolornas arbetsmiljö.

Befordringstjänster

Det finns idag ingen möjlighet för en lärare att bli befordrad som lärare. Det enda undantaget är möjligheten att adjunkter/ämneslärare kan läsa vidare och genomgå forskarutbildning för att sedan kunna få en tjänst som lektor i gymnasieskolan. Om en lärare övergår till skolledare så lämnas i princip lärarverksamheten. Det är viktigt att skapa stimulans och utvecklingsmöjligheter inom skolan så att duktiga och intresserade lärare kan och vill stanna i sitt yrke. Det är få andra yrken, som kräver motsvarande långa högskoleutbildning, som ger så få möjligheter till avancemang som läraryrket.

Från flera håll har kommit förslag om någon typ av befordringstjänst inom skolan som skulle ge lärare möjlighet att avancera som lärare, dvs så att de fortfarande är kvar i lärarverksamheten. SÖ har i årets anslagsframställan skisserat en sådan befordringstjänst.

I en sådan tjänst skulle kunna ingå introduktion av nya lärare och handledning av tillfälliga vikarier utan behörighetsgivande utbildning. Även uppgifter som studieledare inom en arbetsenhet och ansvar för visst lokalt utvecklingsarbete skulle kunna läggas på innehavaren av en sådan tjänst.

Vpk anser att en sådan tjänst som skisserats av SÖ skulle kunna vara en möjlighet för skolan. Samtidigt känner vi tveksamhet inför att införa en ny tjänst i skolan. Det pågår idag en välkommen utjämning av skillnaderna mellan de befintliga lärartjänsterna inom skolan i och med bl.a. den nya grundskolläraryrket. Vi vill inte se en skola med A- och B-lärare.

Det är emellertid mycket värdefullt att den kunskap och erfarenhet som lärare med stora pedagogiska och/eller ämnesfördjupade kunskaper besitter kan komma kollegorna till del.

Mot bakgrund av detta anser vpk att SÖ bör ges i uppdrag att utarbeta ett konkret förslag till en befordringstjänst inom grundskola och gymnasieskola för senare politiskt ställningstagande.

Vikarier

Korttidsvikarierna har länge varit ett problem i skolan. Vikarien tvingas ofta rycka in med bara någon timmes varsel och har då ingen möjlighet att förbereda undervisningen. Vikarien är främmande för eleverna och det är för vikarien omöjligt att hjälpa varje elev utifrån elevens egna förutsättningar och behov.

Korttidsvikariens uppgift blir inte sällan att helt enkelt agera "kontrollant" i klassen den eller de dagar den ordinarie läraren är borta. När den ordinarie läraren sedan återvänder måste hon/han tillsammans med klassen ofta "arbeta ifatt" den tid som mer eller mindre gått förlorad under lärarens korttidsfrånvaro.

De problem och svårigheter som idag ofta uppkommer i samband med att en lärare blir hastigt sjuk några dagar drabbar både elever, lärare och korttidsvikarie.

För att komma tillrätta med problemen har vpk föreslagit en ökad grundbemannning. Med fler lärare, som arbetar tillsammans i arbetslag, kan skolan lättare klara sig utan korttidsvikarier.

Den modellen har prövats i några skolor med gott resultat. Både lärare, elever och de som förut var korttidsvikarier gynnas av modellen med en ökad grundbemannning. "Vikarien", som i den här modellen är en av klassens ordinarie lärare, känner eleverna och är väl insatt i undervisningen. Eleverna slipper möta nya ansikten och får en kontinuerlig undervisning ihop med lärare som de, förhoppningsvis, har förtroende för. Den frånvarande läraren, slutligen, slipper "göra om" vikariens arbete.

Det finns emellertid en del larmklockor som ringer oroande när det gäller tillgången på lärare med behörighetsgivande utbildning under 90-talet. Om de åtgärder för att förbättra tillgången på lärare som bl.a. aviseras i budgetpropositionen inte räcker till så kommer skolan att få stora bekymmer. Det finns ett växande problem med tillfälliga vikarier helt utan lärarutbildning som kommer in i skolan och förväntas arbeta som självständiga lärare med fullt ansvar. De ordinarie lärarna tvingas inte sällan till ett omfattande merarbete för att hjälpa den tillfälliga vikarien i arbetet. Detta merarbete utförs idag helt utan ersättning av många lärare.

Det finns således åtskilliga problem förknippade med vikariefrågan, men det finns även modeller för en lösning av problemen. Vpk föreslår att regeringen ges i uppdrag att återkomma till riksdagen med förslag om hur vika-rieproblemen i grundskola och gymnasieskola bör lösas.

Lärarens sociala ansvar

Lärarens uppgift är i första hand av pedagogisk natur, men läraren har även en social uppgift.

De problem som läraren möter i sitt yrke är både pedagogiska och sociala. Ofta är det problem med sociala eller psyko-sociala orsaker som av läraren upplevs som svårast att hantera. Det kan t ex vara mobbning i klassen, elever som "klättrar på väggarna", rasistiska eller främlingsfientliga tendenser i klassen, en ständig oro i klassrummet, våld, mobbning av läraren osv.

När det gäller pedagogiska svårigheter kan läraren finna stöd och hjälp hos kolleger eller skolläning. Men de övriga problem, som läraren förväntas hantera och lösa, talas det ofta tyst om. Många lärare är tyvärr allt för präglade av ensamarbete och har svårt att be om hjälp. Dessa svårigheter upplevs ofta som mycket påfrestande och hämmar, eller i värsta fall helt omöjliggör, en bra undervisning.

Läraren får i sin utbildning mycket begränsade kunskaper om hur den här

typen av problem skall hanteras. Vanligt är att då problem, av den typ vi nämnt ovan, uppstår i klassen så leder det till allvarliga samtal mellan berörda elever, lärare och skolledning. Men skolledningen har mycket sällan någon speciell kompetens eller utbildning som gör att skolledningen är speciellt skickad att lösa den här typen av problem.

Vpk menar att skolan måste tillföras kompetens och kunskap för att på ett framgångsrikt sätt kunna möta svårigheter av social och psyko-social natur.

Skolans elevvårdspersonal är en ovärderlig resurs i skolan. Deras uppgift är i första hand att hjälpa till att lösa den enskilde elevens problem och behov.

De enskilda elevernas situation har naturligtvis stor betydelse för hur klassrumssituationen är. Men vi menar att det i skolan bör finnas resurser att förutom att hjälpa den enskilde eleven också lösa de problem som uppstår i klassrummet. Det finns hos många lärare en rädsla, grundad på bristande kompetens i det avseendet, att gripa in i grupphenomen som t.ex. mobbing.

Dessa problem kan inte enbart lösas genom en förbättrad lärarutbildning. Den utbildning man genomgick för flera år sedan kan kännas mycket avlägsen när det gäller att hantera en akut och svår situation av den typ vi här talar om. Detta är inte heller enbart en fråga om personalvård.

Eleverna behöver lärare som får kompetent hjälp att hantera sådana här svåra situationer. Det finns tyvärr åtskilliga exempel på elever som vittnar om mer eller mindre spolerade skolår just på grund av en ohållbar gruppsituation i klassen. Detta gör att det är en fråga som sträcker sig långt utanför traditionell personalvård.

Vpk anser att skolan måste tillföras kompetens för att klara dessa problem. Vi föreslår att regeringen ges i uppdrag att återkomma till riksdagen med ett förslag om hur detta bör ske.

Mindre klasser

För att varje elev skall få mer tillgång till den viktiga resurs som lärarens tid och engagemang utgör och för att läraren skall ha en rimlig chans att kunna hjälpa och stödja varje elev utifrån elevens egna förutsättningar måste undervisningsgrupperna minskas.

Vpk föreslår i en annan motion till årets riksmöte att 250 miljoner kr anslås för budgetåret 1990/91 för att användas till att minska undervisningsgrupperna i grundskolan. Detta kan ske antingen genom att minska klasstorleken eller genom att ha mer undervisning i halv klass, eller någon annan gruppindelning.

Vpk föreslår där även att regeringen ges i uppdrag att lägga fram en plan för hur klasstorlekarna successivt kan minskas till max 25 i hela grundskolan.

Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen för kompletteringsfortbildning för lärarna för budgetåret 1990/91 anslår 30 milj. kr. utöver regeringens förslag till anslag B 11 Bidrag till driften av grundskolor m.m.,

2. att riksdagen för fortbildning i anslutning till försöksverksamheten med treårig yrkesutbildning i gymnasieskolan för budgetåret 1990/91 anslår 12,1 milj. kr. utöver regeringens förslag till anslaget B 8 Fortbildning m.m.,

Mot. 1989/90
Ub318

3. att riksdagen för ökade reskostnader i samband med fortbildning i anslutning till försöksverksamheten med treårig yrkesutbildning i gymnasieskolan för budgetåret 1990/91 anslår 3 milj. kr. utöver regeringens förslag till anslaget B 3 Stöd till utvecklingen av skola och vuxenutbildning,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om befordringstjänster i grundskolan och gymnasieskolan,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag i enlighet med vad som anförts i motionen om hur vikarieproblemen i grundskolan och gymnasieskolan bör lösas,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder mot problem i undervisningen av social och psykosocial natur.

Stockholm den 25 januari 1990

Ylva Johansson (vpk)

Björn Samuelson (vpk)

Elisabeth Persson (vpk)

Alexander Chrisopoulos (vpk)

Lars Bäckström (vpk)